

Hvordan arbeide systematisk og kunnskapsbasert med forebygging av vold og overgrep i kommunene?

Siri.leraand@stolav.no

Film

- [Vold i nære relasjoner - Dinutvei.no](http://Dinutvei.no)

Hva er vold?

Definisjon av vold

«Vold er en enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte gjøre noe den vil.» (Isdal, 2000)

Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer,.

Den omfatter også barn som er vitne til volden.

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse faller også inn under begrepet.

Seksuelle overgrep mot barn i straffeloven

- Seksuelt krenkende eller uanstendig atferd
- Seksuell handling
- Seksuell omgang med barn

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

- **Negativ sosial kontroll** forstås som press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og egen fremtid. Dette gjelder for eksempel den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp, seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, kjæreste og ekte-felle, og til å be om helsehjelp.
- **Æresrelatert vold** forstås her som vold utløst av familiens eller gruppens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse.

[Handlingsplanen «Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold» \(2021-2024\)](#)

Vold mot kvinner

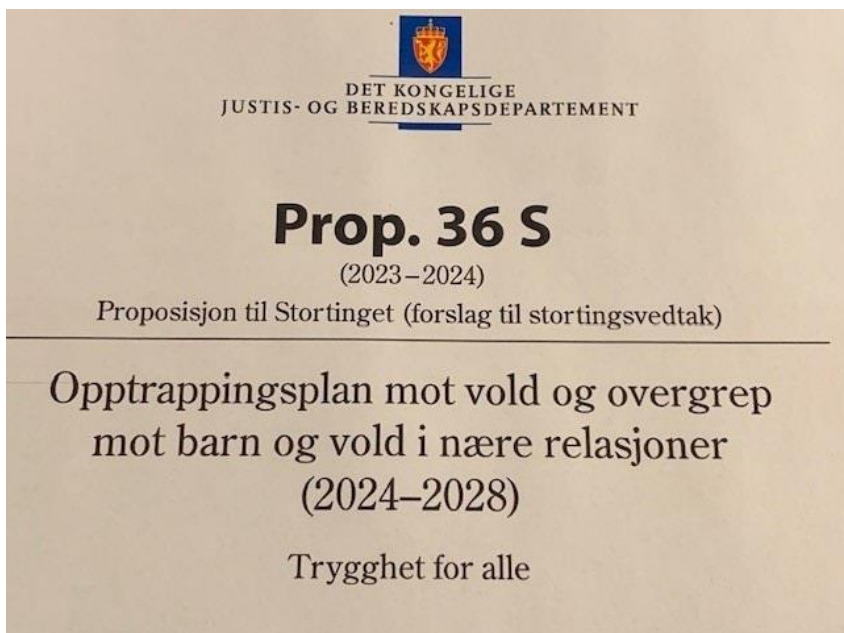
- **Kvinner og jenter mest utsatt for å bli drept i hjemmet**
- Mer enn fem kvinner eller jenter ble drept hver time av egen familie i 2021, ifølge en [ny rapport](#) fra UN Women og UNODC.
- Kvinner og jenter er mest utsatt for å bli drept av personer i nær relasjon i sitt eget hjem. Av en partner, en far, mor, bror eller andre familiemedlemmer. Nåværende eller tidligere partnere er den mest sannsynlige gjerningsmannen, og utgjør [nesten 65 prosent](#) av tallene.
- (FN-sambandet, 2021)

Riksrevisjonens kritikk av voldsarbeidet

- Viktige aktører som lærere, barnehageansatte og fastleger har for lite kunnskap om opplysningsplikten, avvergingsplikten og om avdekking av vold i nære relasjoner.
- Svakheter i det helhetlige hjelpetilbudet kan innebære at voldsutsatte ikke får den hjelpen de trenger.
- Samhandlingen mellom politi og barnevern har blitt bedre, med det er fortsatt utfordringer.
- Uklarheter rundt forståelse av taushetsplikt og opplysningsplikt gir utfordringer for samarbeidet mellom involverte offentlige tjenester.
- **Variierende oppfølging av krisesenterloven i kommunene**
- Politiet prioriterer saker om vold i nære relasjoner, men det er utfordringer med etterforskning og bruk av beskyttelsestiltak.
- **Risikostyringsverktøy i saker som gjelder partnervold og æresrelatert vold brukes, men det er mangler ved kompetanse og kapasitet i distriktene for bruk av verktøyene**
- Andelen oppklarte saker har gått ned, og lang saksbehandlingstid fører ofte til strafferabatt.
- Kompetansen er styrket, men politiet mangler etterforskningskapasitet.
- Voldsutsatte har stort behov for beskyttelse, men det er svakheter ved politiets oversikt, bruk og oppfølging av beskyttelsestiltak.
- Intensjonen ved opprettelsen av støttesentrene for kriminalitetsutsatte i politidistriktene er ikke fulgt opp i tilstrekkelig grad.
- Mangelfull kunnskap om æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan føre til at saker ikke avdekkes og at voldsutsatte ikke får tilstrekkelig og egnet hjelp.
- Det er vedvarende svakheter i myndighetenes samordning av innsatsen mot vold i nære relasjoner

Regjeringens handlingsplan mot vold mot barn og vold i nære relasjoner

5 hovedinnsatser:

- Helhetlig og samordnet innsats
- Forebygging
- Bistand og beskyttelse
- Straffeforfølgning
- Vold og overgrep i samiske samfunn

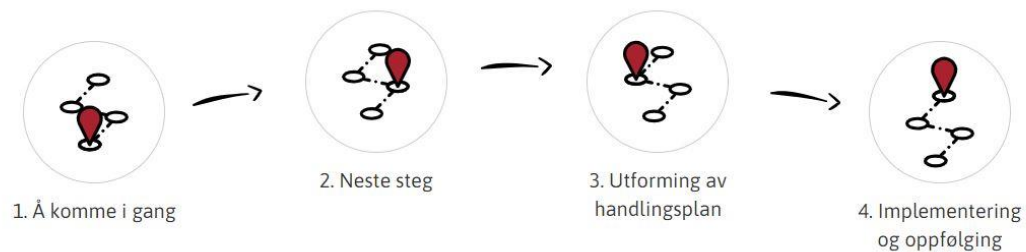
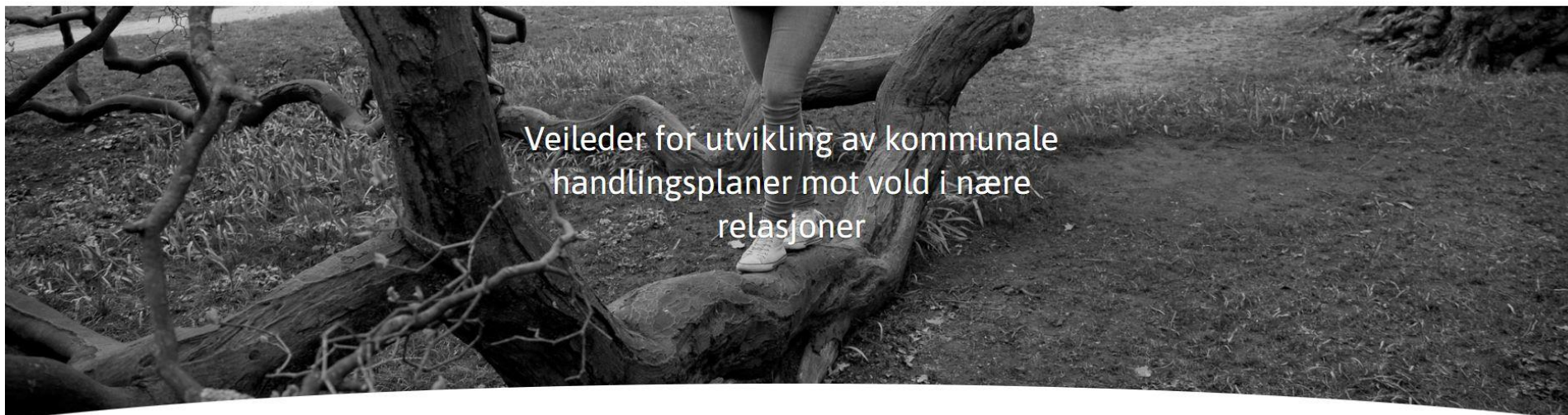
- Arbeidet handler om å ivareta grunnleggende rettigheter, sikre frihet og likestilling for alle, bekjempe vold og overgrep, forhindre utenforskap og helseplager og sikre likeverdige offentlige tjenester til hele befolkningen.
- Handlingsplanen er en del av Norges implementering av *Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen)*. Den ses også i sammenheng med *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep «Frihet fra vold» (2024-2028)*

Har din kommune en handlingsplan mot vold i nære relasjoner?

NASJONALT KUNNSKAPSENTER
OM VOLD OG TRAUMATISK STRESS

Veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner

Plan for for å utarbeide en plan for forebygging – en lovpålagt oppgave

Planen for det forebyggende arbeidet skal beskrive:

- Målene for arbeidet
- Hvordan arbeidet skal organiseres og fordeles mellom etatene i kommunen
- Hvordan etatene skal samarbeide

Folkehelsearbeid - en lovpålagt oppgave

§ 4- 1.

Kommunens ansvar for folkehelsearbeid

Kommunen skal fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen. **Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)**

- § 11-2.

- *Kommuneplanens samfunnsdel*

- Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen. **(Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)**

Hva handler systematisk tilrettelegging om?

- Politisk og administrativ forankring
- Tydlige roller og ansvar
- Økonomi
- Etablere samhandlingsarenaer og samhandlingsavtaler
- Rutiner
- Kompetanseheving
- Ha kunnskap om lovverk og andre føringer for arbeidet
- Brukermedvirkning
- Involvering av frivillighet og næringsliv
- Evaluere arbeidet
- Inkluderende planprosesser

Voksne voldsutsatte og voldsutøvere har
også barn.....

Om foreldreansvar

«Foreldreansvar er den rett og plikt foreldre har til å bestemme for barnet i personlige forhold. Foreldrene skal utøve foreldreansvaret ut fra barnets behov og interesser. Når barnet blir eldre skal foreldrene legge økende vekt på barnets mening i takt med barnets alder og modenhet».

(Regjeringen.no)

Om du kjenner på en uro for barn i familien og arbeider med voksne?

- Når barn ikke har det bra er det **ALLTID** voksnes ansvar
- Vi som arbeider i det offentlige har en plikt til å utforske uroen vår
- Vi må kjenne hva lovverket sier
- Vi må ha mot og kunnskap nok til å snakke med foresatte
- Vi må vite hvem vi kan samarbeide med
- Vi må vite hva vi kan tilby en familie som har det vanskelig

Å involvere barn – en lovpålagt oppgave

Artikkel 12 i Barnekonvensjonen sier at barn har rett til å bli hørt og si sin mening i alle saker som vedkommer dem

Komplimenterende verktøy

Artikkel 3 i BK
Barnets beste

Artikkel 12 i BK
Barns rett til å bli
hørt og si sin mening

Allikevel.....

«Det er et mål at barn og unge lærer tidlig hva som er lov og ikke lov, når det gjelder grenser rundt egen kropp og seksualitet. Her har foreldre, barnehagene og skolene en viktig oppgave. Alle barn skal gjøres kompetente til å si ifra ,og til å kunne be om hjelp, dersom de utsettes for vold eller overgrep»

(Trygghet for alle- opptappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024-2028))

Hva betyr det at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?

- Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser og handlinger som berører barn.
- Hva som er til barnets beste må avgjøres fra sak til sak. For å kunne vurdere dette konkret, må man ha kunnskap om situasjonen og behovene til det aktuelle barnet, eller den bestemte gruppen barn.
- Hva barnet selv mener er en viktig del av kunnskapen i en barnets beste-vurdering, og det er nær sammenheng mellom barnets beste og barns rett til å bli hørt.

Hvordan ivareta barnerettighetene?

- Vi kan snakke direkte med barnet
- En voksen kan representere barnet (foreldre,verge)
- Det kan skje gjennom *egnet* organ (helsestasjon, fastlege, spesialisthelsetjeneste, barneverntjenesten)

Om barn, unge og familier

Kommunens ansvar

- Barn og unge 0-25 år
- Helsefremming, behandling og oppfølging skal primært skje der barn og unge lever sine liv
- God helse skapes i all hovedsak utenfor helsevesenet som i barnehage, skole, og på fritiden
- Ha løpende oversikt over helsetilstanden i befolkningen og positive og negative faktorer som virker inn på helsen
- Ha planer med mål og strategier for helsefremmende og forebyggende arbeid
- Sikre tverrsektorielt samarbeid på systemnivå
- Synliggjøre et helhetlig tilbud til befolkningen
- Ha en psykisk helsetjeneste til barn og unge med psykiske plager / begynnende rusproblemer/reaksjoner på belastende livshendelser

Om utforming av psykisk helsetilbud i kommunen

- Skal ta utgangspunkt i barn og unge voksnes behov
- Være et lavterskeltilbud uten egenandel
- Tilbysuten henvisning og ventetid
- Åpningstid skal tilpasses målgruppene
- Tilbys digitalt for de som ønsker det
- Kompetanse hos personalet
- Være en integrert del av kommunens tjenestetilbud
- Skal løses ut fra lokale behov og lokalt mulighetsbilde

Endringer i velferdstjeneste-lovgivningen - samarbeid, samordning og barnekoordinator

- Stortinget har vedtatt nye bestemmelser om samarbeid, samordning og barnekoordinator i 14 velferdstjenestelover som trådte i kraft 1. august 2022.
- **Tverrsektoriell veileder om samarbeid, samordning og barnekoordinator.** Den skal tydeliggjøre ansvar og myndighet, og gi veiledning på hvordan pliktene kan ivaretas. Det er også et mål at veilederen skal være et praktisk verktøy for implementering av de nye eller endrede bestemmelsene om samarbeid, samordning, barnekoordinator og individuell plan. Veilederen har hovedvekt på målgruppene barn, unge og deres familier
- [Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier - Helsedirektoratet](#)

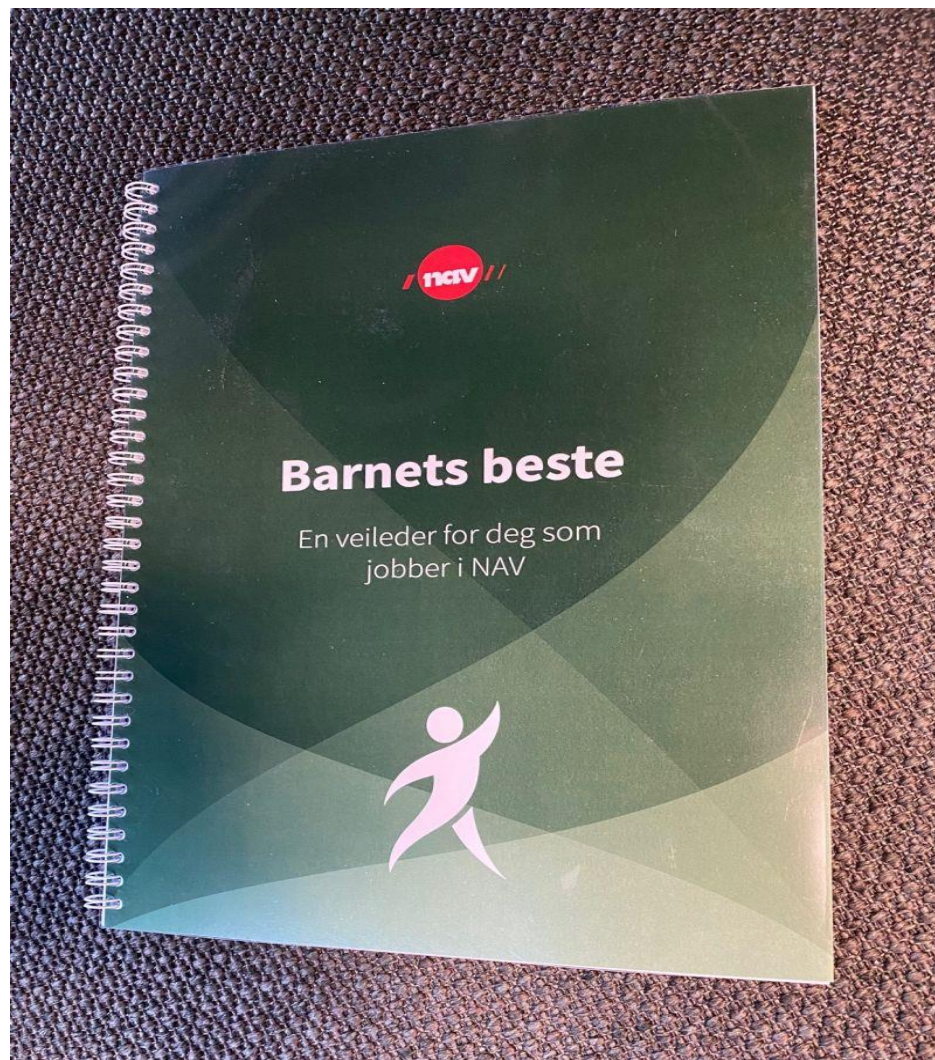
Hva innebærer endringene i velferdstjenestelovgivningen?

- Plikt til samarbeid på systemnivå
- Plikt til samarbeid på individnivå
- Samordningsplikt for kommunen
- Rett til barnekoordinator
- Rett til individuell plan

Den nye nasjonale veilederen: Samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier

Nav – en viktig samarbeidspartner

Kunnskap om taushetsplikt, avvergeplikt og meldeplikt er nødvendig kunnskap i arbeid med vold og overgrep

Summeoppgave

Din kommunes arbeid med vold og rus

- Snakk med den/de ved siden av deg om hvordan dere løser oppgaven med å utvikle et lavterskel psykisk helsetjeneste i din kommune.
- Reflekter over mulighets- og utfordringsbilde i dette arbeidet.

Om vern av risikoutsatte voksne

Dinutvei - Nasjonal veiviser ved vold og overgrep

- Her finner du kvalitetssikret informasjon om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. Søk etter hjelpetilbud nær deg i vår oversikt. Få svar på det du lurer på om vold og overgrep i spørsmålstjenesten vår.

TryggEst – en modell din kommune kan ta i bruk for å organisere arbeidet med å ivareta risikoutsatte voksne

- [TryggEst: Hvordan avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt mot risikoutsatte voksne \(youtube.com\)](#)

Om dere vil bli en TryggEst-kommune

- TryggEst besluttes og forankres på ledernivå i kommunen. Vedtaket om oppstart av TryggEst må være fattet politisk eller på kommunaldirektør-/rådmannsnivå.
- TryggEst organiseres etter modell fra Bufdir, men kommunen kan gjøre lokale tilpasninger
- Det opprettes et eget telefonnummer for TryggEst
- TryggEst skal være visuelt og organisasjonsmessig synlig i kommunens arbeid mot vold
- TryggEst har et ansvar for håndtering av vold og seksuelle overgrep mot risikoutsatte voksne (uten at dette fritar andre deler av tjenestene for samme ansvar)
- Bufdir informeres om oppstart, slik at kommunens kontaktinformasjon kan legges ut på TryggEst.no
- Kommunen deltar på nettverkssamlinger og andre tiltak/samlinger Bufdir arrangerer for kommunene
- TryggEst kan være «paraply» for kommunens samlede arbeid mot vold mot voksne, men kan også inngå som en del av kommunens øvrige voldsarbeid
- Kommunen deltar i rapportering til Bufdir
- Ideer og materiell kommunen utvikler i arbeidet med TryggEst, gjøres tilgjengelig for andre TryggEst-kommuner
- Kommunen er selv ansvarlig for at gjeldene lovverk ved personvern og informasjonssikkerhet overholdes.
- RVTS bistår kommunene
- Det utlyses tilskudd til oppstart fra Buf-dir årlig

Psykisk helse skapes ikke i
helsevesenet. De reparerer den.

Psykisk helse skapes der
mennesker lever livene sine.

Arne Holte

Professor emeritus ved UiO

Fremtidens kommuner

Bærekraftige helsetjenester handler om å

Lage gode planer og strategier

Forebygge mer og reparere mindre

Utdanne, rekruttere og beholde fagfolk

Det handler om å utnytte ressursene på best mulig måte

Det handler om bedre oppgavedeling

Det handler om bruk av ny teknologi

Ansvarliggjøre fagfolk og ledere og gi de tillit

Det handler om å samhandle mer og bedre

Det handler om å styrke tilbudet til de med varig og sammensatte behov

Det handler om å samarbeide med internasjonale aktører og styrke europeisk helseberedskap

Det handler om å fremme forskning

Summeoppgave

Hvilke tre faktorer tenker dere er viktigst for å skape helsefremmende samfunn

Takk for oppmerksomheten!

